

Berriketan

Escudero maisuak esan digu:

Egun gutxi barru joko dute berriz "Ileta" Bilbao'n. Escudero maisua aurrean daukagu zorrotzu dizkiogun galderei erantzuteko prest.

—Noiz entzun aal izango dugu "Ileta" Donostia'n?

—Apiril-azkenean edo Maiatz leenean. Oraindik eztira gauzak zearo erabaki. Orkesta Bilbao'tik etorriko da noski.

—Jendeak egin dion arreraz pozik aal zaude?

—Bai orixe. "Ileta" luzea da, eta naigabetsua. Egitura berrikoa da gaiñera eta beldur nintzan mintzaera berri orrekin ez ote zan jendea miraz geldituko. Propaganda txarra ere izan zuen, ordu eta erdi irauten zuela esan baitzuten alde zurretik. Eta, jakiña, orrenbeste denboran geldi-geldi eta txintik atera gabe egon bearrak eztu inor alaitzen. Orkestakoak ere, kantaririk gabe ari ziran bitartean alegia, oi ez bezalako musika zala-ta, etzeuden oso lasai.

—Eta gero?

—Astekoan, entzuleak otz. Geroxeago, bi minutu baiño leen, aldegin zuen oztasunak. Luzaro gabe, malkoak ere ikusi nizkion bati baiño geiagori.

—Nola aukeratu zenduen gaitzat Lizardi'ren poema ori?

—Beste bat jo nuen begiz aurrenik, Lizardi'rena ura ere: "Urte giroak". Luzeegia izaki, ordea. Lau orduko bai, gutxienez. Orduan, labur-zurrean, "Ileta" autatu nuen, antziñako Euskal-erri'ko illetak gogorazten zizkidalako edo.

—Lan luzea izan zenduen?

—Langille geldi nauzute. Giroaz nekez jabetzen naiz. Gaiak bear

nituen: doiñuak, armoni-kolorea, eta giroa. Urte osoa bear izan dut nere baitan antolatzeko, eta paperean jartzeko beste urtebete.

—Euskal-doiñuek ba aal dute berezkotasunik? Ez ote dute beste errietakoen eiterik?

—Eztira noski denean berezko. Berezkotasun ori eztago doiñuetan, entzulearen barrenean sor-arazten duten gogo-giro berezian baizik. Euskal-aire zaarrak euskaldunagoak bide ziran, gureagoak, baiña erdalkeria sartu zaigu arrezkero musikan ere.

—Nola berezi, beraz, musikan, gurea dena eta eztena?

—Euskal-arima ezagutu bear. Euskalduna itz gutxikoa duzute, ixilla, barrenkoia. Eta zenbait doiñu zabal, andi-naiko —itz batez esateko, zentzukoi— eztagozkio ongi. Ezta beti erraz zer den eta zer ezten esaten. Ara neurria. Oso berezia dute gure kantek. Zortzikoa berria da, badakigu, baiña 5/8-ari alako bere gisako nortasuna eman diogu. Ez aal diozute iñoiz entzun Yehudi Menuhin'i Sarasate'ren "Euskal-kapritxoa"? Garbi dago eztena gurea ematen dion neurria.

—Ba aal dugu musikan euskal-eskolarik?

—Ez, eztugu; bear bai. Sortzeko dago. Euskal-kantak bildu dira: or daude, esate baterako, Salaberri, Manterola, Azkue, Bordes eta Aita Donostia'ren lanak. Armonia ere eman zaie. Ezta aski, ordea.

—Zer egin bear litzake, bada?

—Erri-kantak baetu, XVII'gn. mendetik onera batez ere itsatsi zaien erdal-autsa garbitu, gure izaerari dagozkion doiñuak berezi eta bear duten armonia aurkitu.

—Nola egin diteke ori?

—Euskal-kantak —nola esango nuke?— itxiak dira eta bi arrisku sortzen dira ortatik. Armonia erantsi eta dauden deudenean utzi dituzte batzuek. Beste batzuek, berriz, zabaldu nai eta zabaldu egin dituzte: zabaldu, eta erdaldundu. Edatu, bai, edatu bear dira, baiña gezatu eta urardotu gabe. Errikantek berek eskeintzen dizkigute gaiak: doiñu, neurri, azkenak. Gregorianoa dakarte aukeragora.

—Nondik dator euskaldunen artean nabari den musikarako gogoa?

—Ezta erraz esaten. Gerezkoa dugu ori. Kantak aotik belarrira irixi dira guregana. Errazak dira gafiñera, edonork kanta ditzakeanak... Jatorrizkoa dugula esan bearko dut berriz ere.

—Eta gure aurrekoetan Eslava, Gorriti, Goikoetxea?

—Gogokoena, azkenekoa dut: berebizikoa da. Orren "Deitorea"! Eslava musika-maisua izan zan batipat. Egin zituen liburuak ezinobeak dira. Gorriti'ri Italiar usai dario. Armonista garaia, ausarta. Ortan Goikoetxea'ren gafiñekoa.

—Goikoetxea Perossi'ren parean jar ditekeala uste aal duzu?

—Perossi'k egin duena elizetan kantari-taldeak sor-araztea izan da geienbat. Ortarako egin zituen bere mezak: errazak, guretzat auka-

ran errazegiak. Geroago etorri diranen artean, Refice askoz ohea da. Goikoetxea oien parekoa duzute, kementsuago eta sortzailleago bearbada. Oso gogokoa dut nik Goikoetxea.

—Eta Stravinsky?

—Musikagille arrigarria. Orkestatzearen jabe, iñor ez bezala. Ezarri dioten izengoitia, “soiñu-injenieroa”, ederki dagokio.

—Badakizu zer esan duen: musika eztela gauza gogo-giroak edo aldarteak adierazteko. Zer derizkiozu?

—Ori, neretzat, esan ditekean kirtenkeririk andiena dela. Musika-ri biotz-giro eta sentimenduak sor eta gogorazteko aalmena kentzen badiogu, otz eta eskas biurtzen da. Eztut uste orrelakorik egin duenik Stravinsky'k, bere miragarritzko “Udaberriaren Sagara”-n adibidez. Eta teknika utsean, trebetasunean, uzten baldinbadu musika, beti izango du beste norbait bera baiño trebeago eta ausartagorik, ausardi soilla nagusi den ezkerero.

—Eta Schomberg?

—Schomberg mikrofonista. A *priori*-ko jokabideak ditu maizenik: buru-lana, ez biotz-lana. Arima kentzen dio musikari.

—Nola entzun bear da musika?

—Batzuek soiñua aditzen dute, besteek soiñuak ernatzen dien gogo-oiartzuna. Leenbiziko era, soiñuari soil-soillik adi egotea, da agian bikaiñeña. Alaz guttiz ere, nik beintzat musikak zerbait geiago adieraztea nai.

—Musikak, gogoaren gora-beeraz kanpora, gertakari bat adieraz aal dezake?

—Dударik gabe. Nere “Illeta”-n, esate baterako, ekaitza zeazkiro, fisikoki, adierazten saiatu naiz.

—Baiña entzuleak egillearen esan-nai berbera aditzen aal du? Ez ote da gertatzen entzule batek batera eta besteak bestera aditzea?

—Ez, bear bezala entzuten baldinbada. Denik gutxien oifua ere aisa antzeman dezaioke.

—Opera gainbeera dijoala uste aal duzu?

—Bai, gal-urren da, laguntzen ezpazαιο.

—Balletak jarri aal du gal-zorian?

—Ez; balleta ere, opera bezala, laguntza-bearrean da. Garestiegia da eta eztu, ene ustez, etorkizun andirik. Opera laburtu naiean dabil-tza orain.

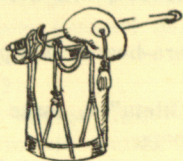
—Zer mailla dauka musikak arteetan?

—Gorengoa. Eztiote besteek orrek ainbat biotzari eragiten. Min-tzabide ori gafiñera guztiontzat da adigarri: poesian herriz nork gere izkera dugu.

Beste amaika gai ere aipatu ditugu. Escudero jaunaren leenagoko lanak —“Euskal-Kuartetoa” eta “Poema Sinfonikoak”—, gogo-bateko

dituen musika-gailleak —Beethoven, Wagner, Debussy, Ravel eta Stravinsky'ren izenak beintzat jaso ditugu— eta, batez ere, gerorako asmoak. Opera bat egin nai luke, euskal-opera bat, auxe du ametsik kutunena. Gaia bear, ordea, libretoa, eta laguntza-eske dator: arlote auengana zoritxarrez. Eske ori euskaldun guztien belarrietara iritxi-ko balitz! Amets-lañoz inguraturik agertzen zaigun aspaldi illun artan, euskal-jatorriaren iturburuan, jarri nai luke bere musikaren oiñarria. Jaio gabe geldituko ote da musika eder ori, euskaldunen artean ortarako kemenik eta ausardirik etzelako?

ADISKIDE BERRI

ZARRAK BETI DAUKA ZER ERANTZUN; GAZTEAK
BETI ZER IKASI

Domingo Agirre